

Rosemarie Peter, *Das Bild des Kindes der luendlichen Türkei im Spiegel ausgerevehher Prosa Yaşar Kemah*, MİZÂN-Studien und Texte zur Literatür des Orients, Herausgegeben von Petra Kappert, Band 4, Otto Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1991. VI -f 114 s.

Türk edebiyatı ile ilgili araştırmaların batı dünyasında bu yüzyılın başından itibaren büyük bir ilgi gördüğünü biliyoruz. Çeşitli dillere yapılan çevirilerle yabancı okuyucuya Türk dilinin güzel örnekleri aktarılmış ve böylece dışarıdaki okuyucunun da bir fikir sahibi olması istenmiştir. Özellikle Türkolojinin gelişmiş olduğu önemli ülkelerden biri olan Almanya'daki Türkologların bu yoldaki çabaları unutulmaz... Onların Türkolojiye yaptıkları bu olumlu katkıları daha sonraki yıllarda başka Türkologların da yaptıklarını, özellikle de 1960'lı yıllardan sonra Batı Avrupa'nın tanımak zorunda kaldığı "yabancı işçi göçü" dalgasından sonra Türk diline, edebiyatına ve folkloruna hemen hemen bütün yüksek öğretim kurumlarında yer verdiklerini, araştırmaları organize ettiklerini, çeşitli projeler hazırladıklarını biliyoruz. Bu tür çalışmalar bir yandan Alman toplumuna Türklerin gördüklerinden başka yüzlerinin de olduğunu kanıtlarken, diğer yandan bir ölçüde Türkolojiye de hizmet etmektedir.

İşte bu tür çalışmalardan biri de şimdi elimizde... Bayan Rosemarie Peter dünyaca ünlü yazarımız Yaşar Kemal'i konu alan bir çalışma hazırlamış. Bu çalışmanın bir doktora çalışması olduğu anlaşılıyor. Yöneten de, Hamburg Üniversitesinde Türkoloji profesörü olan Bn. Petra Kappert... Aynı zamanda bu yeni dizinin, Mizan adını verdikleri dizinin yayın yönetmeni... Öncelikle bu dizi için kendilerine teşekkür etmemiz gerekiyor, çünkü her yeni adım Türk diline, edebiyatına, kısacası kültürüne yapılan yeni bir katkıyı da beraberinde getirecektir, demektir... •

Elimizdeki bu eserde "Giriş" (s. 1-11) bölümünün alt başlıklarında kullanılan yöntem üzerinde bilgi verildikten sonra Yaşar Kemal'in biyografisine dair bazı notlar aktarılmıştır. Daha sonra onun eserleri ile ilgili kısa açıklamalar yapılmış ve bu çalışmada ele alınan hikayeler gösterilmiştir. Okuyucularımıza bunları Rosemarie Peter'in sayfalarından aynen aktaralım:

Başlık:Çocuk malzemesi ve motifler:

1. Kavun karpuz . . . . . Çocukluk
2. Bebek . . . . . Bir bebeğin yaşama savaşı
3. Avcı . . . . . Hasta çocuklar
4. Keçi . . . . . Aç çocuklar
5. Sarı Sıcak . . . . . Çocuğun işi
6. Beyaz Pantolon . . . . . Çıraklık dönemi
7. Dükkancı . . . . . Asi çocuk
8. Yatak . . . . . Okul çocuğu
9. Sahan Ahmed . . . . . Kız çocukları
10. Pis Hikaye . . . . . Gelenek suçlan -*,.... >

İkinci bölüm "Çocukluk Kavramları" (s. 12-20) başlığını taşımakta olup alt bölümlerden ilki "Batı kültüründe tarihî görünüşler" dir. Burada yazar özellikle Fransa ile Almanya'da çocuk yayınlarında görülen çocukluk kavramları ile ilgili olarak bazı bilgiler aktarmaktadır; Söz gelimi, "aile, gençlik ve çocukluğun tarihi üzerine bir bibliyografya" da 1978 yılına kadar ikibinbeşyüz eserin bulunduğunu belirtmektedir. Yazarın ikinci alt bölüm olarak "Türk-İslam Görünüşü" Üzerinde durmak istediğini görüyoruz. Burada Türk toplumundaki sosyal yaş gruplandırmasını Ulrich PLANCK'ın¹ eserinden aynen aktararak erkeklerde; "çocuk, delikanlı, genç, ihtiyar", kadınlarda ise "çocuk, gelin, hanını, nine" sınıflandırmasını kabul ettiğini okuyoruz. Bu fırsattan yararlanarak yukarıda verilen sınıflandırmanın eksiksiz olmadığını da söylemek isterim. Çünkü çocukluk döneminden sonra, söz gelimi, hemen gelin kavramına geçilmiş olması doğru değildir. Anadolu'da çocukluktan çıkan, ancak gelin dönemine yani gelinlik çağına henüz gelmemiş olan "genç kızlık" burada hiç düşünülmemiştir. Oysaki yaklaşık 11-17 yaş arasında bulunanlara genç kız denildiğini ve bunların ayrı bir sosyal statü içinde buldukları da bilinmektedir. Özellikle geleneklerin uygulanmasında genç kızlara çok önemli görevler düşmekte, bunların fonksiyonları ayrı bir biçimde vurgulanmaktadır. Söz gelimi, baharın gelmesini kutlama amacıyla düzenlenen Hıdırellez şenliklerinde, mantıvar toplantısında mani çeken ve söyleyenler ara-

1 Ulrich Planck, *Die laendliche Türkei. Soziologie und Entwicklungstendenzen*, Frankfurt a..M. 1972.

sına ne kız çocukları, ne de gelinler girebilmektedirler. Bu ve buna benzer uygulamalarda sadece genç kızlar görev almakta, töre genç kızlar tarafından düzenlenip uygulanmaktadır.

"Çocuğun görevleri" alt bölümünde sadece Kur'an hükümleri ele alınmış, 17. suresinden yapılan bir alıntı ile bilgi verilmek istenmiş, günümüz Türkiye'sinden herhangi bir uygulama gösterilip aktarılmamıştır. Oysa bu bölüm için kırsal bölgede veya kentlerde yapılmış çeşitli araştırmalar hem makale olarak, hem de kitap biçiminde yayın dünyasındadırlar.² Aynı eksik durum "Hukukî şartlar" başlığı ile verilen sadece yedi satırlık alt bölüm için de söz konusudur. Bu kadar kısa ve yüzeysel geçirtilen bölümlerin daha ciddi, geniş ve tutarlı bir biçimde ele alınıp işlenmesi, örneklerden hiç olmazsa birkaçının alınıp okuyuculara bilgi aktarılması gerekirdi. ,-

Bu bölümlerden sonra gelen ana bölüm "Edebî görünüş" (s. 16-20) olup iki alt bölüme, "Batı edebiyatında çocuk" ve "Türk edebiyatında çocuk" bölümlerine ayrılmıştır. Özellikle bizleri yakından ilgilendiren ikinci bölümde de biraz yukarıda sözünü ettiğim yüzeysellik devam etmektedir. Köroğlu'ndan sonra Tefik Fikret'ten Sabahattin Aliye, Yakub Kadri'ye, Kemal Tahir'e, Fakir Baykurt'a, Mahmut Makal'a birer-ikişer satırla dokunup geçen yazarın bu konuda da hiçbir ciddi araştırma yapmadığı kulaktan dolma bilgi ve notlarla yetindiği anlaşılmaktadır. Oysa hem bu yazar ve şairlerde, hem de almadığı ABASIYANIK, Sait Faik'ten ZORLUTUNA, Halide Nusret'e kadar birçok kalemimizin çocuk konusuna nasıl yaklaştığını vererek daha güzel bir karşılaştırma zemini yaratabilirdi. Bu bakımdan ikinci ana bölümü, kitabın en zayıf ve tutarsız bölümü olarak nitelendirmemiz mümkündür.

Üçüncü ana bölüm "Kırsal Türkiye'de toplumsal şartlar" (s. 21-28) başlığını taşımakta olup, "politik ve toplumsal gelişme, eğitim sistemi, sağlık durumu, kırsal aile, eş seçimi ve evlenme, hukukî görünüş, Çukurova" alt başlıklarına ayrılmıştır. Bu bölümün de yukarıda ele aldığımız ikinci bölüm gibi çok yüzeysel geçirildiği görülmektedir. Türkiye'deki araştırma ve yayınlardan haberi olmadığı görülen yazarın hiç olmazsa Almanya'da, kendi ülkesinde yapılan araştırmaları bulup

2a Beşir Atalay, *Büyükgeçit Köyü Araştırması*, Erzurum 1979.

b) Semiha özbaş (Hasıpek), *Konya ili Çarıklar Köyünde Aile Hayatı*, Ankara 1974.

c) Vedia Emiroğlu, *Edilli Köyünün (Akçakoca) Kültür Değişmesi Bakımından İncelenmesi*, Ankara 1972.

d) *Türk Folklor ve Etnografyası Bibliyografyası*, 3 cilt, KB-MtFAD yayım, Ankara.

okuması gerekirdi. Şu anda Çukurova için, Adana ve yakın çevresi için söyleyebileceğim birçok çalışmayı bir yana bırakıp sadece sayın Hilmi Karaboran'ın Almanya'da hazırladığı doktora tezinin; *Die Stadt Osmaniye in der oberen Çukurova-Entwicklung, Struktur und Funktionen einer türkischen Mittelstadt. Ein Beitrag zur regionalen Stadtgeographie und zur Landeskunde der südöstlichen Türkei*, Diss. Heidelberg, 1975, XXIII-349-IX sayfalık eserinin künyesini bile versem bu alanda yazarın ne kadar eksik çalışma yaptığını göstermiş olurum. Ayrıca genç yaşta yitirdiğimiz bilgin ve dost Klaus Schwarz'ın bibliyografik dev eserine³ sayın Rosemarie Peter, şöyle bir göz atsaydı, daha ciddi ve bilimsel veriler ortaya koyup okuyucuları tatmin etmiş olurdu. Türkoloji öğrenimi yaptığı, ancak yine de Türkçeyi yeterince bilmediği anlaşılan yazarın hiç olmazsa Almanca kaynakları bulmasını ve bunları doğru—dürüst değerlendirmesini beklemek hakkımız olsa gerek. ..

Dördüncü ana bölüm "Yaşar Kemal'in eserlerinde çocuk malzemesi" (s. 42-87) ana başlığı içerisinde ve akraba ilişkileri içerisinde çocuk, kırsal çevrede çocuk ve sosyal yatırım olarak çocuk alt başlıkları ile işlenmiştir. Yazarın ele aldığı hikayelerdeki çocuk dünyasını aydınlatma çabası, yer yer yine gölgenmektedir. Yararlandığı bazı kaynakların verdiği bilgileri aktaran yazar, bunların kesin doğru olduğunu veya Türkiye çapında gerçekten öyle uygulanıp uygulanmadığını başka kaynaklarla denetleyip yeni bir birleşime gitmeden vermiş, araştırmasının güvenilirliğini tehlikeye atmıştır. Söz gelimi, "ad koyma doğumdan hemen sonra olmaz; çocuk yaşama gücünü kanıtladuktan ve lesmi makamlarca kaydedildikten sonra adını alır. Bu arada o bir lâkap veya sevgi belirten bir ad taşır" (s. 69) cümleleri için E. Franz'm 1969 yılında hazırladığı *Bas Dorf Icadiye* başlıklı doktora tezi ile A. Kelm'in 1982 yılında çıkan *Kinderalltag in der Dritten Welt* kitabını kuşandığını belirten yazarın bunlarla yetinmeyip, bu konuda yazılan birçok kitabı ve makaleyi de incelemesi gerekirdi. Bunun için fazla bir çaba harcamasına da gerek yoktur. Sadece üç cilt olarak yayımlanan "Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası"na bakması, konuyu daha bilimsel bir yere oturtması bakımından yeterli olabilirdi.⁴

3 Klaus Schwarz, *Der vordere Orient in den Hochschulschriften Deutschlands, Österreichs und der Schweiz—Eine Bibliographie von Dissertationen und Habilitationsschriften* (1885-19758), Freiburg i. Br. 1980.

4 Ayrıca; Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, Ankara 1979 ile Doç. Dr. Norma Razou, *Çalışan Anne ve Çocuk*, İstanbul 1983. gibi kitaplarından da bilgi alınabilirdi.

\azar bu dördüncü ana bölümün alt dallarından ilkinin ayrıca, "aile, ana-baba ilişkisi, ana-oğul ilişkisi, nine-çocuk bağlantısı, baba-kız bağlantısı, baba-oğul ilişkisi" olarak birer-ikişer sayfa içinde ele almıştır. İkinci alt bölümün de "köy, dilsiz çocuk ve dükkâncı, kız çocukları ve köylüler, kız kaçırma, imam. nikâhı, ahlâk suçları, çocuk ve Kürtler, hapishanede çocuk" alt başlıkları ile işlendiğini görüyoruz.

Üçüncü alt bölümde ise "çocukluk, doğum, emzirme dönemi, hasta çocuk, aç çocuk, okul çocukları, çocuk işleri", başlıkları altında değerlendirildiği görülmektedir. Bütün bu başlıklar altında yazarın konuyla ilgili bazı kısa alıntılar yaptığını, bu alıntılar ile okuruna bir fikir vermek istediğini, sonra da Yaşar Kemal'in eserlerinde bu noktaların nasıl işlendiğini ortaya koyduğunu görüyoruz.

"Son notlar" (s. 88-89), "Türkçe metinler" (s. 90-96) ve "Bibliyografya" (s. 97-114) ile kitap sona ermektedir.

Sayın Rosemarie Peter'in bu çalışmasa yukarıda bir bölümünü vurgulamak istediğimiz önemli birçok eksiği' ve yanlı tutumu bulunmasına rağmen bu alanda yapılan çalışmaların ilki olarak dikkate değer. . Kitap bu haliyle sanki biraz acele gelmiş ve alel-acele yazılmış duygusunu okurda uyandırmaktadır. Ancak bizim edebiyatımızla, toplumumuzla ilgilenenlerin yararlanabilecekleri bir çalışma olduğunu da belirtelim.

Bunun dışında, MİZAN başlığı ile yayın dünyasına değerli eserler kazandıracığı ilk kitaplarından belli olan dizinin yöneticisi Prof. Dr. Sayın Petra Kappert ile bu yararlı diziyi yayın programına koyan Otto Harrassowitz yöneticilerini kutlamanın da yerine getirilmesi gereken bir teşekkür borcu olduğunu özellikle söylemek isterim. . .

PROF. DR. NEVZAT GÖZAYDIN

